

Výskyt urogenitálnych chlamýdiových infekcií v marginalizovanej skupine obyvateľstva na východnom Slovensku

Čechová L., Halánová M., Čisláková L., Kalinová Z., Jarčuška Pa.

Ústav verejného zdravotníctva, UPJŠ, Lekárska fakulta, Košice

Abstrakt

Podľa údajov ESSTI (European Surveillance of Sexually Transmitted Infections) z ročnej správy sú chlamýdiové infekcie najčastejšie hlásené bakteriálne, pohlavne prenosné ochorenia v európskych krajinách so zavedenou surveillance. V našej štúdii sme na prítomnosť *C. trachomatis* infekcie vyšetrili spolu 413 osôb, z toho bolo 223 Rómov a 190 osôb z majoritnej populácie. Vyšetrované osoby vo veku od 15 do 50 rokov pochádzali z rómskych osád východného Slovenska, pre ktoré je typická veľmi nízka životná úroveň a nepriaznivá sociálno-ekonomická situácia. Vzorky moča boli vyšetrené molekulovou metódou PCR. Celkovo bolo pozitívnych 22 osôb (5.3 %), z toho 15 Rómov (6.7 %) a 7 nerómov (3.7 %). Najvyššia pozitivita bola detegovaná v skupine rómskych žien (8%), naopak najnižšia bola v skupine žien z majority (3.2 %). V oboch skupinách mužov bola pozitivita rovnaká (4.1 %). Pri porovnaní relatívneho rizika sme zistili, že v skupine žien ako i medzi majoritnou populáciou a marginalizovanou skupinou obyvateľstva ako celkom je toto riziko 2.5x, resp. 1.8x vyššie v neprospech Rómov.

Kľúčové slová: *Chlamydia trachomatis*, prevalencia, marginalizovaná skupina populácie

Úvod

Sexuálne prenosné ochorenia tvoria skupinu kontaktných infekčných ochorení, ktorých spoločným menovateľom je spôsob prenosu prevažne pohlavným stykom. Namiesto tradičného označenia STD – sexuálne prenosné ochorenie sa v poslednej dobe odporúča používať termín sexuálne prenosná infekcia. Uvádzaných dôvodov je niekoľko: termín „infekcia“ je neutrálnejší a zdôrazňuje kontagiozitu ochorenia, ďalej niektoré infekcie prebiehajú subklinicky a ako ochorenie sa prejaví až v prípade následkov, ako napr. chlamýdie.

Existuje viac ako 30 bakteriálnych, vírusových a parazitárnych patogénov, ktoré môžu byť prenášané sexuálne (WHO, 2011). Ak sa neliečia, mnohé z nich môžu viesť k závažným komplikáciám a následkom. Na celom svete sa každý rok vyskytuje odhadom 340 miliónov nových prípadov sexuálne prenosných infekcií vyvolaných patogénmi *Treponema pallidum*, *Neisseria gonorrhoeae*, *Chlamydia trachomatis* a *Trichomonas vaginalis* u mužov a žien vo veku 15 – 49 rokov, s najväčším podielom v oblasti južnej a juhovýchodnej Ázie, subsaharskej Afrike, Latinskej Amerike a v Karibiku (WHO, 2007). Z tohto počtu je asi 92 miliónov infekcií spôsobených *C. trachomatis* s najväčším podielom v rozvojových krajinách (Andersen a kol., 2002).

V hyperendemických oblastiach subsaharskej Afriky a Stredného východu sú takmer všetky deti nakazené *C. trachomatis*, ale závažnosť a intenzita ochorenia závisí na stupni chudoby rodiny, v ktorej deti žijú (Greenwood, 1999). Štúdie v Európe a USA naznačujú, že prevalencia chlamýdií u mužov a žien vo veku 15 až 24 rokov je 2 až 6%. Najvyššia prevalencia sa pozoruje u mladých žien vo veku 16-19 rokov a u 20 až 24 ročných mužov.

C. trachomatis je v európskej populácii 4-krát častejšia ako kvapavka a 30-krát častejšia ako syfilis (Malik a kol., 2006) a patrí tak k najčastejším sexuálne prenášaným agens, charakterizovaným prevažne asymptomatickým priebehom. Sérotypy D a K spôsobujú hlavne uretritídy, u žien aj zápal krčka maternice, endometria a anex. U mužov zodpovedajú asi za 50 – 60 % nešpecifických uretritíd a viac ako 70 % postgonorrhoidických zápalov močovej trubice. Prítomnosť chlamýdií v ejakuláte môže vyprovokovať autoimunitnú reakciu namierenú proti spermiám a môže to viesť až k sterilite. Sérotypy L₁, L₂ a L₃ *C. trachomatis* vyvolávajú ochorenie *Lymphogranuloma venereum*, postihujúce lymfatické uzliny v oblasti urogenitálneho traktu a jeho okolia. Sérotypy A, B, B_a a C vyvolávajú endemický trachóm, ktorý je aj v súčasnosti príčinou slepoty u ľudí, hlavne v rozvojových, ekonomicky chudobných krajinách s nízkou úrovňou hygieny (Numazaki, 2004). Závažné sú postihnutia reprodukčných orgánov s následkom poruchy plodnosti u oboch pohlaví. Zlepšené diagnostické postupy ukazujú na ich významný podiel a veľkú premorenosť u mužov a žien s prevahou vo vekovej kategórii do 30 rokov.

Chlamýdiové infekcie sa vyznačujú vysokou kontagiozitou. Kým pri AIDS ochorení pri jednom náhodnom pohlavnom styku s infikovaným partnerom je percentuálna pravdepodobnosť prenosu 0,3 %, pri chlamýdiách je to za rovnakých okolností až 60 % (Holmes a kol., 1999).

Je známych niekoľko rizikových faktorov, ktoré sa uplatňujú pri získaní infekcie. Tieto zahŕňajú mladý vek (< 24 rokov), rizikové sexuálne správanie (viac sexuálnych partnerov, nepoužívanie kondómov), používanie orálnej antikoncepcie, vnútro maternicového telieska, styk s partnerom majúcim iné pohlavne prenosné ochorenie, predchádzajúca pohlavne prenosná nákaza, prítomnosť iných mikroorganizmov spôsobujúcich pohlavne prenosnú infekciu.

Na Slovensku do kategórie osôb, u ktorých sa vo zvýšenej miere vyskytujú tieto rizikové faktory patria aj príslušníci marginalizovanej rómskej populácie.

Podľa ŠÚ SR, 105 738 občanov z celkového počtu obyvateľov 5 410 728 sú rómskej národnosti, čo predstavuje len 2 % z celkového počtu obyvateľov (Juhaščíková a kol., 2012). Avšak, skutočný odhadovaný počet rómskych občanov na Slovensku sa pohybuje v rozmedzí okolo 320 000 až 500 000, čo predstavuje 8,0 až 10 % z celkového počtu obyvateľov. Takmer polovica rómskej populácie na Slovensku je mladších ako 18 rokov. Geograficky najvyšší počet Rómov (približne 60 %) žije na východnom Slovensku. Okrem vzdelávania, bývania a zamestnania, zdravie je tiež

jedným z najdôležitejších oblastí nerovnosti rómskej populácie (Szeghy a Popper, 2009).

Z tohto dôvodu cieľom našej štúdie bolo detegovať výskyt urogenitálnej chlamýdiovej infekcie v rómskej populácii a porovnať získané výsledky s majoritnou populáciou.

Materiál a metodika

Súbor vyšetovaných osôb

V rámci našej štúdie sme na prítomnosť baktérie *C. trachomatis* vyšetřili spolu 413 osôb. Z tohto počtu bolo 223 Rómov (73 mužov, 150 žien) a 190 osôb z majoritnej časti populácie (97 mužov, 93 žien). Vyšetřované osoby boli vo veku 18 až 55 rokov.

Odber a spracovanie vzoriek

Na detekciu *C. trachomatis* sme použili moč (prvý prúd), ktorý sme odobrali do sterilnej nádoby v objeme 20 – 40 ml a skladovali až do laboratórneho spracovania pri teplote 4 °C. V laboratóriu sme z neho odobrali 1 ml do sterilnej 1,5 ml mikroskúmavky a centrifugovali 5 minút pri 10 000 otáčkach za minútu. Po odobratí supernatantu sme doplnili k usadenine 0,2 ml fyziologického roztoku a zhomogenizovali na vortexe.

Laboratórna diagnostika

Prítomnosť *C. trachomatis* v moči bola detegovaná priamym dôkazom patogénu metódu PCR. Použili sme komerčný kit AmpliSens-55-R *Chlamydiaceae* CHLA-KOM s využitím Hot Start Taq DNA Polymerázy (Federal Budget Intitution of Science, Moscow, Russia).

Štatistické vyhodnotenie

Na analýzu získaných údajov sme v prvom kroku použili základnú deskriptívnu štatistiku a následne sme stanovili relatívne riziko a jeho 95% konfidenčný interval (95% CI).

Výsledky

Z celkového počtu 413 vyšetřených osôb na prítomnosť *C. trachomatis* reagovalo pozitívne 22 (5.3 %) Z tohto počtu bolo 15 Rómov (6.7 %) a 7 nerómov (3.7 %), (Tab. 1).

Tab. 1 Prevalencia *C. trachomatis* infekcie

	Muži		Ženy		Σ	
	N	P (%)	N	P (%)	N	P (%)
Rómovia	73	3 (4.1)	150	12 (8.0)	223	15 (6.7)
Nerómovia	97	4 (4.1)	93	3 (3.2)	190	7 (3.7)

Najvyššia pozitivita bola detegovaná v skupine rómskych žien (8%), naopak najnižšia bola v skupine žien z majority (3.2 %). V oboch skupinách mužov bola pozitivita rovnaká (4.1 %).

Pri porovnaní relatívneho rizika výskytu *C. trachomatis* infekcie medzi marginalizovanou a majoritnou skupinou populácie sme zistili, že toto riziko je 1.8 násobne vyššie v skupine Rómov. Zistené relatívne riziko v skupine žien bolo 2.48, čo znamená, že v skupine rómskych žien je riziko výskytu *C. trachomatis* infekcie 2.5x vyššie ako v skupine nerómskych žien. Pri porovnaní relatívneho rizika v skupine mužov sme zistili relatívne riziko 0.99, čo znamená, že riziko výskytu je rovnaké v oboch skupinách mužov (Tab. 2).

Tab. 2 Relatívne riziko výskytu *C. trachomatis* infekcie v závislosti od pohlavia a etnicity

	Rómovia N (%)	Nerómovia N (%)	Relatívne riziko (95% CI)
Muži	3 (4.1)	4 (4.1)	0.99 (0.23 – 4.32)
Ženy	12 (8.0)	3 (3.2)	2.48 (0.72 – 8.55)
Σ	15 (6.7)	7 (3.7)	1.83 (0.76 – 4.38)

Diskusia

Cieľom štúdie bolo stanoviť výskyt *C. trachomatis* infekcie v rómskej populácii a porovnať ho s prevalenciou v majoritnej populácii. Rómska populácia je najväčšia etnická minoritná skupina v Európe. Urogenitálne chlamýdiové infekcie majú popredné miesto vo výskyte sexuálne prenosných ochorení v Európe a sú dôvodom pre akútne morbiditu a dlhodobé reprodukčné zdravotné problémy.

U žien môže ochorenie chlamýdiami viesť k vážnej reprodukčnej morbidite. Infekcie dolného genitálneho traktu sa vyskytujú v endocervixe. U niektorých žien sa môžu rozvíjať príznaky ako uretritída. Tiež sa môže vyvinúť vzostupná infekcia, ktorá spôsobuje akútne salpingitídy s alebo bez endometritídy, tiež známa ako zápalové ochorenie (PID), ktorého dlhodobé následky sú chronická bolesť, mimomaternicové tehotenstvo a neplodnosť (Zimmerman a kol. 1990, Stamm 1999). U mužov sú chlamýdiové infekcie najčastejšou príčinou negonokokovej uretritídy a zápalu nadsemenníka, ale približne u 50 % mužov je priebeh asymptomatický. Uretritída ako sekundárna infekcia *C. trachomatis* sa vyskytuje približne u 15 – 55 % mužov. Muži s asymptomatickou infekciou sú nositelia nákazy, šíria infekciu, ale len zriedka trpia dlhodobými zdravotnými problémami (Miller, 2000).

Na Slovensku je viac ako 1000 rómskych osád (Szeghy a Popper, 2009). Okolo 150 000 Rómov žije v týchto segregovaných miestach, ktoré sa často nachádzajú vo vidieckych oblastiach bez potrebnej základnej infraštruktúry a prístupu k zdravotnej starostlivosti. Tieto osady sú sústredené do malej oblasti s veľkým počtom ľudí, ktorých zdravotný stav je nevyhovujúci. Jedným z tabuizovaných problémov je sexuálne

správanie. V súbore 286 bulharských Rómov – mužov sa autori zaoberali rizikovým sexuálnym správaním, sexuálne prenosnými chorobami a možnosťami ich prevencie. V úvode štúdie zistili, že Rómovia (priemerný vek 19.4 rokov) mali v živote priemerne 27.5 sexuálnych partnerov, 59 % malo v živote aj homosexuálny vzťah, 59 % vzťah s viacerými partnermi v posledných 3 mesiacoch, 67 % sex s príležitostnými partnermi (Bartošovič a Hegyi, 2010).

Skríning infekcie *C. trachomatis* na Slovensku je len príležitostný, doposiaľ nie je zavedený systém pravidelného hlásenia. Údaje o prevalencii urogenitálnych chlamýdiových infekcií pochádzajú len z čiastkových štúdií. Najnižšia prevalencia infekcie *C. trachomatis* bola zistená v skupine vysokoškolákov (1.9 %), naopak najvyššia bola zaznamenaná v skupine HIV-pozitívnych pacientov, neplodných žien a vojakov (Jarčuška a kol. 2005, Balogová, 2007, Vološinová a kol., 2010). Celková prevalencia sa vo všeobecnej populácii na Slovensku pohybuje v rozmedzí od 4.2 % do 7.0 % (Jarčuška a kol., 2003, Točková a Čisláková 2005).

Prevalencia infekcie *C. trachomatis* v našej štúdií (majoritná populácia 3.7 %, rómska populácia 6.7 %) koreluje so zisteniami týchto štúdií.

Pri porovnaní relatívneho rizika sme však zistili, že jednak v skupine žien ako i medzi majoritnou populáciou a marginalizovanou skupinou obyvateľstva ako celkom je toto riziko 2.5x, resp. 1.8x vyššie v neprospech Rómov.

V rómskej populácii je všeobecne výskyt sexuálne prenosných infekcií vrátane chlamýdiových vyšší ako v majoritnej populácii. Môže za to hlavne ich spôsob života, nízka vzdelanosť, zlé hygienické návyky, ale aj fakt, že v tejto populácii sa šíria tieto infekcie jednoduchšie a rýchlejšie aj v dôsledku promiskuitného správania.

Asymptomatický priebeh u žien predstavuje vážne riziko, pretože sa stávajú potenciálnym prameňom nákazy pre svojich sexuálnych partnerov a v prípade gravidity aj pre novorodencov, ktorých môžu nakaziť počas pôrodu. Z tohto dôvodu je nevyhnutný systematický skríning populácie, pretože včasná diagnostika a správne zahájená liečba zabráni ďalšiemu rozširovaniu chlamýdiovej infekcie a vzniku komplikovaných stavov (Leifer, 2004, Valko, 2012).

Včasná liečba je najlepšou prevenciou nielen pre sekundárne komplikácie, ale aj pre ostatné STD. Skríning je dôležitý hlavne u rizikových skupín, predovšetkým promiskuitných jednotlivcov, intravenózných užívateľov drog, osôb s nízkou úrovňou vzdelania, a tých, čo odmietajú používať antikoncepciu.

PodĎakovanie

Práca vznikla pri riešení projektu CEMIO - ITMS kód: 26220120058 (100 %).

Literatúra

1. Andersen, B. a kol.: Population-based strategies for outreach screening of urogenital *Chlamydia trachomatis* infections: a randomized, controlled trial. *J Infect Dis* 2002; 185; 252-258.
2. Balogová L.: *Chlamydia trachomatis* ako príčina neplodnosti u žien. Dizertačná práca, UPJŠ LF, Košice, 2007 (In Slovak).
3. Balogová L, Jarčuška P, Pilátová M, Vološinová D.: *C. trachomatis* infection in selected group of population. *Intern Med.* 2009; (9):19.
4. Bartošovič I., Hegyi L.: Zdravotné problémy rómskeho etnika. *Lekársky obzor* 2010, 4.
5. Greenwood D. et al. *Lékařská mikrobiologie.* 1999. Grada Publishing. Praha. 1. Vydanie. ISBN 80-7169-365-0. 690 s.
6. Holmes K. a kol.: *Sexually Transmitted Diseases.* 3rd Ed., New York, McGraw-Hill, 1999, 407 – 422.
7. Jarčuška P., Liptáková A.: Epidemiológia *C. trachomatis* na Slovensku. Chlamýdiové infekcie. Mezinárodní konference. Sborník přednášek – abstrakta. Brno, 13.–15. novembra 2003; 12.
8. Jarčuška P., Balogová L., Liptáková A. et al.: *C. trachomatis* infections screening in woman university population. *Lek Obz.* 2005; 54(2):48-51.
9. Juhačšíková I, Škápik P, Štukovská Z.: Základné údaje zo sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011. Obyvateľstvo podľa národnosti. Bratislava (SR): Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2012 (In Slovak).
10. Leifer G.: Úvod do porodnického a pediatrického ošetrovateľství. 2004, 1.vyd. s. 988.
11. Miller WC, Hoffman IF, Owen-O'Dowd J et al. Selective screening for chlamydial infection: which criteria to use? *Am J Prev Med.* 2000; 18:115-122.
12. Numazaki K.: Current problems of perinatal *Chlamydia trachomatis* infections. *J. Imm. Based. Ther. Vaccines*, 2004, 1, 4.
13. Stamm W.E.: *Chlamydia trachomatis* infections: progress and problems. *J Infect Dis.* 1999; 179 (Suppl 2):S380–S383.
14. Szeghy P, Popper M.: Analysis of the situation in Slovakia. In: Health and the roma community, analysis of the situation in Europe. Bulgaria, Czech Republic, Greece, Portugal, Romania, Slovakia, Spain, 2009. Madrid: A.D.I.; 2009, p. 153-163.
15. Špiláková N, Jarčuška P, Liptáková A et al.: Skrining *Chlamydia trachomatis* v SR. 9. Slovensko – český kongres o infekčných chorobách, Košice, 9.-11. jún 2005.
16. Točková J, Čisláková L.: *Chlamydia trachomatis* a urogenitálne infekcie – klasifikácia, epidemiológia a výskyt. *Slov Lekár.* 2006; 16:87-89.

17. Vološinová D, Jarčuška P.: Incidence of *C. trachomatis* in Slovak professional soldiers. *Acta Chemotherap.* 2010; 19-20(3):124-128.
18. Zimmerman H, Potterat J, Dukes R, Muth J, Zimmerman H, Fogle J, Pratts C.: Epidemiologic differences between chlamydia and gonorrhoea. *Am J Public Health.* 1990; 80 (11):1338-1342.
19. WHO. Global Strategy for the Prevention and Control of Sexually Transmitted Infections: 2006 – 2015. Geneva (Switzerland): WHO; 2007.
20. WHO. Prevalence and incidence of selected sexually transmitted infections. *Chlamydia trachomatis, Neisseria gonorrhoeae, syphilis and Trichomonas vaginalis.* Methods and results used by WHO to generate 2005 estimates. Geneva (Switzerland): WHO; 2011.